

Lokal utvecklingsplan för Viala i Vingåkers kommun.

Karta från www.hitta.se

Vision för Viala:

Säkert, tryggt och miljövänligt boende med bra cykel- och gångmöjligheter.

Inledning

Viala utvecklingsgrupp

I december 2019 sammankallades till ett första möte i syfte att bilda en gemensam arbetsgrupp i Viala för dialog i olika frågor med Vingåkers kommun. Vid detta möte fanns styrelserepresentanter med från de olika samfällighetsföreningarna i Viala samt en utvecklingsstrateg och en glesbygdsutvecklare från kommunen. Ytterligare ett möte ägde rum i januari 2020 med ambitionen att etablera en arbetsgrupp med representation från samtliga områden i Viala för att upprätthålla kommunikation med Vingåkers kommun enligt den struktur som byggts upp med flera av kransorterna, dock hittills inte med Viala. I oktober 2020 bildades ur den större gruppen, som tidigare träffats, en mindre arbetsgrupp bestående av sex ledamöter. Arbetsgruppen representerar såväl permanent- som fritidsboende i hela Viala och har en bred sammansättning från styrelserna i samtliga områdets föreningar. I arbetsgruppen ingår: *Lena Eriksson*, Vingåkers hembygdsförening, *Inge Lundberg*, Hagnäset, *Joachim Mattsson*, Killingudden, *Malin Moll*, Viala by, *Ulf Pettersson*, Gillbergatorp och *Mait Walderlo*, Gillbergatorp. Denna arbetsgrupp har nu tagit fram föreliggande förslag till lokal utvecklingsplan för Viala. Tidigare skrivelser till Vingåkers kommun i olika sakfrågor samt minnesanteckningar från utvecklingsgruppens möten har utgjort ett viktigt underlag. Utvecklingsplanen har sedan varit på remiss hos samtliga fastighetsägare i Viala, såväl permanent- som fritidsboende.

Vi vill med denna utvecklingsplan bidra konstruktivt, även ur Vialas perspektiv, i det pågående arbetet med ny översiktsplan för Vingåkers kommun. Vi vill särskilt lyfta fram och prioritera frågor som har med kommunikationer/infrastruktur, miljö/hållbarhet, trafiksäkerhet och trygghet att göra.

Geografisk beskrivning

Viala är en kransort i Västra Vingåkers socken i Vingåkers kommun, Södermanlands län. Viala ligger vackert mellan sjöarna Viren och Kolsnaren invid riksväg 52 och västra stambanan. Riksväg 52 delar Viala i två delar. Viala består av flera områden med permanent- respektive fritidsboende. På den norra sidan om riksväg 52 finns Hagnäset, Wingenäs, Viala by, Killingudden samt Vialalund och på den södra sidan finns Gillbergatorp. Alldeles invid järnvägsövergången i Gillbergatorp och invid Virens västra del, Göleviken, ligger den kommunala badplatsen Vialabadet, som är väldigt välbesökt under sommartid.

I Viala finns följande samfällighets- respektive vägföreningar: Gillbergatorps samfällighetsförening, Viala vägförening samt väg- och vattenföreningarna på Hagnäset Killingudden och Wingenäs.

Historisk beskrivning

Viala har en mycket gammal historia. Det har varit bebott i minst 8000 år. Viala betyder offerplats eller helig plats. På en åker i byn upphittades på 1930-talet redskap som använts under stenåldern. Uppe på Vialaberget fanns tidigare en stor bautasten. Sådana restes under järnåldern och användes till heliga riter och offerceremonier. Bredvid bautastenen finns resterna kvar efter en domarring. Sådana användes främst under bronsåldern och fram till vikingatiden.

Hur och var människor bodde här under förkristen tid är svårt att veta. Det man vet är att vattennivån i Kolsnaren och Viren var mycket högre än nu. Det finns rester från den tidiga strandlinjen en bit nedanför norra delen av Vialaberget. Den ständigt pågående landhöjningen var som mest 15 - 17 centimeter under en mansålder. Vartefter vattnet drog sig undan blottades mycket bördig mark, som kunde odlas upp. Människor jagade, fiskade och odlade och bosatte sig oftast nära vatten. Viala var därför en idealisk plats för bosättningar.

Viala nämns i skrift första gången 1433. Mer och mer mark hade då börjat odlas upp och gårdarna blev fler och större. Sin största utbredning och folkmängd hade Viala i slutet på 1800-talet och början på 1900-talet. På 1930-och 40-talen började mark avstyckas från bondgårdarna och för tiden karaktäristiska sommarstugor började byggas. I Gillbergatorp såldes tomterna medan de flesta tomterna vid Kolsnaren först arrenderades för att senare säljas. Fortfarande idag finns några arrendetomter kvar vid Killingudden. Efterkrigstidens optimism gjorde att fler och fler boende i tätorterna ville komma ut på landet för rekreation, fiske och odling. Med tiden gjordes fler och fler sommarstugor om till både större och bekvämare fritidsbostäder och idag har en betydande del av dem omvandlats till permanentbostäder. Idag sker också ett generationsskifte och fler och fler unga familjer bosätter sig i byn. Viala blommar upp igen.

Nulägesbeskrivning

Det finns ca 140 fastigheter i Viala. Av dessa fastigheter är ca 90 permanentboende och ca 50 sommarhus. Viala är inne i en period av generationsskifte och många barnfamiljer flyttar in. Antalet fastigheter kan utökas, eftersom det finns tomter till salu. *OBS!* (färska siffror ang invånare, åldersstruktur med flera kvantitativa data kommer från SCB i maj, som då kan läggas in i planen. Glesbygdsutvecklare Elin Östensson beställer färska siffror gällande postnummerområdet 643 92)

I översiktsplanen för Vingåkers kommun från 2010 finns Viala med bland de orter som betecknas som utvecklingsorter där förutsättningarna för en hållbar bebyggelseutveckling är särskilt goda, bland annat ur kollektivtrafiksynpunkt. Strandnära områden vid såväl

Kolsnaren som Viren är även klassade som s k LiS-områden (landsutveckling i strandnära läge). Vidare kan man läsa i översiktsplanen att *"Ny bebyggelse på landsbygden ska, med beaktande av kulturhistoriska värden, koncentreras till stråket mellan Vingåker och Baggetorp samt befintliga by- och gårdsbildningar med utbyggd infrastruktur."*

I den nya översiktsplanen bör även fortsättningsvis understrykas värdet av *"att varje plats i kommunen bidrar med sin egen karaktär och historia"*. Viala har många vackra platser med identitet och historia samt natur värd att bevara. Området kring hembygdsgården i Viala by, de gamla ekhagarna samt naturen invid badplatsen är platser med höga kultur- och naturvärden och måste självklart skyddas mot åtgärder som påverkar området negativt.

En betydande attraktionsfaktor för Viala är tillgången till bredband. Viala har även ett gynnsamt läge ur kommunikationssynpunkt. Sörmlandstrafiken har tät busstrafik förbi Viala med flera hållplatser utmed väg 52. Det är nära till anslutande tåg både från Vingåker och Katrineholm.

Närheten till Vingåkers tätort gör att servicenivån är hög för de boende i Viala.

I Viala har grannsamverkan etablerats under 2020 och utbildning har erbjudits via Polismyndigheten.

Intern kommunikation för personer med anknytning till fastighet i Viala kan ske via sociala medier via Facebook-gruppen *Vi som bor i Viala*.

Ett visionärt önskemål är att en interaktiv digital plattform skapas av Vingåkers kommun, dit alla boende kan logga in och följa processen med olika ärenden och sakfrågor som behandlas av de lokala arbetsgrupperna samt i lokalt utvecklingsforum.

Detaljplaner

För de olika områdena i Viala råder olika förhållanden beträffande detaljplanernas utformning och innehåll. I exempelvis Hagnäset pågår en uppdatering och framtagning av ny detaljplan i och med planerad nybyggnation i området medan det för Gillbergatorps del är det den gamla avstyckningshandlingen från 1950 som gäller som byggplan/detaljplan. Av detta följer också att regelverket kan komma att se olika ut inom Viala. En annan olikhet är beträffande verksamhetsområde för VA. Sörmland Vatten AB är ansvarig för det kommunala verksamhetsområdet för VA för Gillbergatorp samt i Viala by. I andra områden, som Hagnäset, Wingenäs och Killingudden har egna vattenföreningar bildats.

Natur och miljö

Foto: Berndt-Joel Gunnarsson

Naturen i Viala präglas dels av ängs- och hagmark med karaktäristisk flora med flera vilda arter, dels av hagar med gamla ädellövträd och även en del mindre områden med barrträd. Flera av de bebyggda områdena, som exempelvis Gillbergatorp, är avstyckad betesmark från tidigare bondgårdar. Jorden präglas på flera håll av relativt tung lerjord, en rest av tidigare sjötäckta landområden i historisk tid. Norr om Viala by reser sig Galgberget, varifrån man har en fin utsikt över Kolsnaren. Kolsnaren och Viren har ett väldigt rikt fågelliv med bland annat fiskgjuse, havsörn och häger. I de strandnära områdena återfinns flera traditionella vattenväxter och flera av de olika sjöfågelarterna har sina häckningsplatser där. Sammantaget är Vialas natur, växt- och djurliv värt att värna och bevara långsiktigt hållbart. Biologisk mångfald bör eftersträvas utifrån de lokala förutsättningarna i enlighet med de globala målen i Agenda 2030. Naturen ska ses som en resurs, vilket även påpekas i Vingåkers kommuns översiktsplan från 2010.

Sjöarna Kolsnaren och Viren

Sjöarna *Kolsnaren* (1147 ha) och *Viren* (1190 ha) är belägna i västra Södermanland och ingår i Nyköpingsåns vattensystem. Kolsnaren och Viren tas i tidigare översiktsplan upp som sjöar och markområden som är av stort intresse för det rörliga friluftslivet. Under sommaren är det mycket båttrafik och fiske i sjöarna. På vintern är det populärt med långfärdsskridskor. I Viala bör man fortsatt beakta områden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt och så långt som möjligt skydda dessa mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Särskilt viktigt är det att värna om vattenmiljön och vattenkvalitet, dels för att värna om fåglar och djur som lever i eller nära vatten, dels för att värna vattnets kvalitet i dricksvattenhanteringen. Viren är dricksvattentäkt för Katrineholms kommun och det pågår arbete kring att etablera ett eventuellt vattenskyddsområde kring delar av eller hela vattentäkten. Med anledning av klimatförändringarna är det av stor vikt att även ta hänsyn till skred- och översvämningsrisker i strandnära lägen.

Kommunal badplats Vialabadet

Vialabadet är flitigt frekventerat under badsäsongen. Det finns en flytbrygga samt ett hopptorn anbringat på en förankrad flotte. Stranden består av en mindre sandstrand samt en relativt stor gräsmatta. I anslutning till badet finns ett utedass. Badplatsen är ett av de prioriterade utvecklingsområdena. Se vidare under rubriken Utvecklings-områden.

Foto: Berndt-Joel Gunnarsson

Kulturliv och föreningar

Västra Vingåkers hembygdsförening och Viala Hembygdsgård

Foto: Berndt-Joel Gunnarsson

Hembygdsgården ligger mitt i Viala by vid den gamla landsvägen. Västra Vingåkers hembygdssförening bildades 1935. Föreningen försöker bevara kulturarvet och spara föremål från förr och nu i syfte att kommande generationer, ska få glädje och insikt i hur det var förr.

Här finns gammal bebyggelse i naturskön miljö. Storstuga, lillstuga och loftbod finns på ursprunglig plats medan övriga byggnader är ditflyttade. Hembygdsgården kan hyras till fester och andra arrangemang. Vid hembygdsgården firas midsommar med spelmän och dans kring midsommarstången, chokladhjul, bollkastning och lotterier. Då besöks hembygdsgården av tusentals personer.

Foto: Berndt-Joel Gunnarsson

Under sommaren anordnas quizer, underhållning och traditionsenlig spelmansstämma. Första lördagen i augusti är det hemvändardag. På Vialadagen serveras korngryn och fläsk. Man kan fika, köpa lotter och handla av knallarna. Släktforskarföreningen brukar även finnas på plats vid hemvändardagen. Det är ett trevligt och uppskattat sätt att träffa bygdens folk. Alla är välkomna att slå sig ner på en bänk och njuta i hembygdsgårdens vackra miljö. All skötsel av hembygdsgården sköts ideellt av medlemmarna. Föreningen välkomnar gärna nya personer som kan hjälpa till. Hembygdsföreningen anordnar gärna kurser vid hembygdsgården i gamla hantverk. Ett angeläget uppdrag vore att dokumentera Vialas historia fram till nutid.

Kolsnaren-Virens fiskevattenområdesförening

Man kan köpa fiskekort av Kolsnaren-Virens fiskevattenområdesförening via iFiske. De fiskekort som säljs via iFiske är digitala, dvs korten och kvittona levereras via e-post, till appen eller som ett SMS från iFiske. Det är dock möjligt att köpa en pappersvariant av fiskekortet hos lokala försäljningsställen i Vingåker och Baggetorp. Säljare är Kolsnaren-Virens fiskevatten-områdesförening.

Katrineholms sportfiskeförening ansvarar för en mindre båthamn med ramp i Kolsnaren, strax norr om Åndenäs.

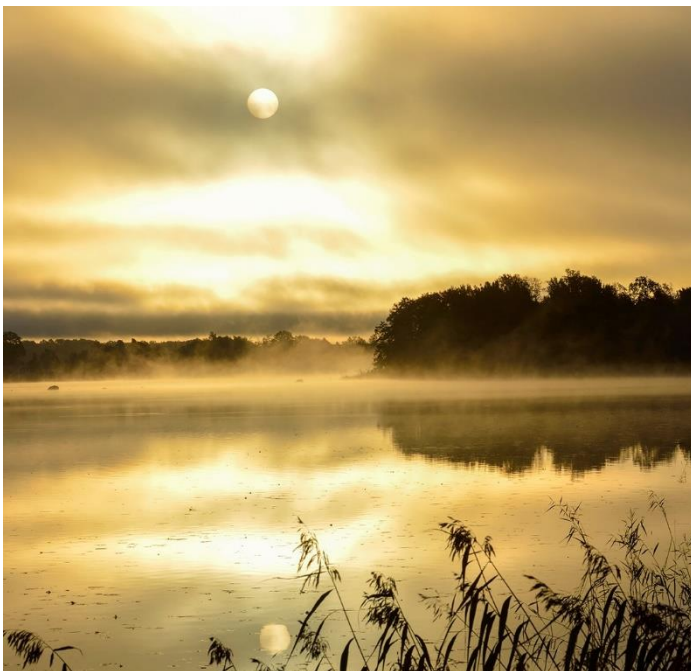

Foto: Berndt-Joel Gunnarsson

Utvecklingsområden

De två högst prioriterade utvecklingsområdena i Viala är trafiksituationen i området samt badplatsen.

Viala badplats

I dagsläget saknas skylt med Viala badplats vilket medför att icke-Vialabor har svårt att hitta till badplatsen. Förslag på att skylten med Gillbergatorp kompletteras med skylt Vialabadet.

Badplatsen är i stort behov av en allmän uppfräschning. Dessa åtgärder bör prioriteras:

- Röjning av vass och sly behöver ske längs med hela strandkanten.
- Några bryggor är i behov av att bytas ut och stranden vid bryggorna är i stort behov av ny sand.
- Nedfarten till hopptornet bör rensas upp från stenar och vass och ny sand behövs.
- Flotten med hopptornet saknar stege.
- Önskemål finns om flera picknickbord och bänkar, helst platsmonterade för att hindra att de flyttas runt.
- Barnfamiljer saknar lekplats.
- Badgäster har framfört önskemål om badhytter för omklädning.
- Toaletterna är i behov av uppfräschning.
- Önskemål finns om uppmärkt badplats för hundar.
- Önskemål om en tillgänglighetsanpassad ramp för funktionshindrade och för där fiske kan ske.
- Önskemål om en ramp för båtar. Förslagsvis skulle det kunna göras i samarbete med Fiskevårdsföreningen.
- Det bör slutligen tydliggöras att eldning och nedskräpning i anslutning till badplatsen är förbjuden. Under sommarhalvåret förekommer ibland grillning med eld/glöd direkt på intilliggande bergsklippa. Det är olämpligt ur såväl miljö- som brandsäkerhetssynpunkt. Skyltar bör uppmärksamma förbudet mot eldning och grillning även på klippan invid badet.

Parkering vid badplatsen

Bilparkeringen intill badplatsen på norra sidan har sedan sommaren 2020 minskat med ca 50% då stålräcke satts upp i samband med montering av ny fartkamera. Resultat av detta är att bilar fortsätter att parkera på vägen in till Gillbergatorp. Trafiksituationen på somrarna hitom järnvägen, från Gillbergatorps sida sett, är mycket riskabel då bilar (och andra motorfordon) parkeras på höger sida så nära vägen att sikten skymms, vilket i sin tur medför en

ökad risk för kollision med badgäster som uppehåller sig på och invid vägen. En betydande trafikfara uppstår då små barn springer från parkerade bilar till stranden. Detta innebär även en direkt fara då utryckningsfordon inte kan ta sig fram till de boende i händelse av sjukdom/olycka eller brand. Kommunen bör bättre iordningsställa detta område för säkrare parkering. Följande åtgärder önskas:

- Bilparkeringen bör därför utökas på södra sidan om järnvägen alternativt förbjuda parkering där och istället uppmana till användning av ordinarie parkering bortanför järnvägsövergången invid riksväg 52. I det senare fallet bör isåfall denna parkering utökas. Som det är idag, räcker inte parkeringsplatserna till.
- Förslag på åtgärd är röjning av busk/sly samt grusning av uppmärkt parkering.
- Behov finns även av uppmärkt parkering för cyklar och mopeder.

Trafiksituationen

Vid ett flertal tillfällen har skrivelser insänts till Vingåkers kommun, Trafikverket och Transportstyrelsen för att påtala risker i trafikmiljön i Viala. Detta har resulterat i installation av fartkameror utmed riksväg 52, men det finns fortfarande stora behov av att förbättra säkerheten i trafikmiljön i Viala i flera andra avseenden.

Foto: Mait Walderlo

Foto: Mait Walderlo

Järnvägsövergången över västra stambanan

Järnvägsövergången över västra stambanan vid Viala badplats på vägen mot Gillbergatorp är en plats där stor försiktighet behöver iakttas. Övergången är försedd med automatiska bommar och ljussignaler. Ca 125 tåg passerar övergången varje dygn.

Risk att korsa/gå över väg 52 samt försvårande vägräcke

Behov av säker övergång vid busshållplatserna

Bebyggelsen i Viala finns på båda sidor av riksväg 52. Det finns behov av en trafiksäker övergång för fotgängare över riksväg 52 vid två ställen, dels vid Viala by, övergång mot Viala gata från busshållplatsen i färdriktning mot Katrineholm, dels från busshållplatsen i färdriktning mot Vingåker mot järnvägsövergången/vägen mot Gillbergatorp vid Vialabadet. Dessa övergångar utgör året om mycket riskabla trafiksituationer. Vi vill därför särskilt påpeka riskmomentet när gångtrafikanter ska korsa riksvägen för att nå busshållplatserna utmed berörd vägsträckning vid Vialabadet samt vid Viala gata. Många barn och ungdomar korsar vägen dagligen till skolskjutsen. Under sommarsäsongen är situationen högggradigt riskfylld i och med trafiken till och från Vialabadet, då många barn och ungdomar cyklar, åker moped, väntar på bussen och/eller uppehåller sig gående/springande utmed riksvägen. Att korsningen vid Vialabadet invid riksväg 52 även innebär övergång över västra stambanan gör inte situationen mindre riskfylld.

Vägräcke försvårar/hindrar säker övergång

Vägen till badplatsen och till busshållplatsen för boende på norra sidan väg 52, Viala by, Vialalund, Killingudden, Hagnäset m.fl. har även blivit en stor olycksfallsrisk efter monteringen av vägräcken för fartkameran. Boende får numera gå på väg 52 till busshållplatsen och vidare över vägen mot badet. Det finns ett stort behov av en gång- och cykelbana på norra sidan om väg 52 från östra in- och utfarten fram till busshållplatsen, där sikten är betydligt säkrare och en korsning av väg 52 något mindre farlig. Även från andra hållet – från Gillbergatorp upp mot vägen mot hembygdsgården – har övergången avsevärt försvårats på grund av vägräcket vid fartkameran. Om man ändå tar risken att gå över där, behöver man vara ytterligt vaksam eftersom fordon hastigt och med hög fart plötsligt kan dyka upp efter den skarpa kurvan vid platsen. Dessutom innebär klättrandet över vägräcket en uppenbar risk att falla ut i vägbanan.

Farlig plats vid Morjanå

En annan riskabel plats som uppmärksammas är den plats invid Morjanåbron där gångbroar av galler finns invid järnvägen och under bron. Det förekommer att gångtrafikanter tar en genväg till näraliggande busshållplats genom att gå på dessa gallerbroar och då även genom att korsa stambanan.

Belysning

Belysning saknas vid flera in- och utfarter i Viala. För att försöka minimera olyckshändelser önskas belysning vid in- och utfart till Gillbergatorp, vid östra in- och utfarten upp mot hembygdsgården, vid Viala gata samt vid västra vägen (Otisbacken) närmast mot Vingåker.

Under den mörka årstiden är vänstersvängen från katrineholmshållet in mot Gillbergatorp mycket riskabel eftersom man knappt ser infarten. Dessutom utgör vägens krökning strax efter infarten mot Vingåker en fara med mötande trafik. Även själva järnvägsövergången är riskabel under den mörka årstidens kvällar, nätter och morgnar. Likaså är vänstersväng från vingåkershållet vid den västra infarten till hembygdsgården (otisbacken) riskabel. Åtgärder för bättre belysning på några av några av de nämnda platserna skulle eventuellt kunna göras i samarbete med respektive vägföreningar.

Det innebär även en stor risk att gå över riksväg 52 från busshållplatsen norr om vägen mot vägen in mot Gillbergatorp och badet, särskilt under den mörka årstiden. Efter att en dödsolycka hände där för flera år sedan har vialaborna upprepat och ständigt påtalat denna livsfara.

Övriga trafiksäkerhetshöjande åtgärder:

- Permanent hastighetssänkning till 60 km/h alternativt 70 km/h på riksväg 52.
- Svängfiler ut och in till Gillbergatorp och Viala badplats från båda håll.
- Cykelbana. Vi anser att en cykelbana utmed riksvägen skulle underlätta och höja trafiksäkerheten betydligt. En cykelbana innebär för de boende i området en miljövänlig, hälsofrämjande och klimatsmart transportmöjlighet till och från Vingåker. Idag är det mycket riskabelt att cykla utmed de mycket smala – i princip obefintliga - vägrenarna utmed riksvägen. Ett förslag är att Region Sörmlands cykelled Näckrosleden byggs ut till att omfatta en sträckning förbi Viala till Vingåker. Det finns vägpartier mellan Viala och Vingåker som skulle kunna rustas upp och/eller byggas ut till sådan cykelled. Cykelledens/cykelbanans sträckning kan isåfall föreslås i dialog med de boende i Viala.
- Reservväg till och från Gillbergatorp. I nuvarande översiktsplan står angående områden för exploatering: Det är även viktigt att beakta hur transporter till området kan ske och om det finns goda kollektivtrafikförbindelser. Här vill vi uppmärksamma på det faktum att reservväg saknas till och från Gillbergatorp, i det fall bommarna vid järnvägsövergången har fastnat i nedfällt läge. Detta inträffar då och då och det vore katastrofalt om brådsakande transporter och/eller blåljusfordon hindras att ta sig in och ut från Gillbergatorp. Vi är inte nöjda med beskedet att blåljustrafik kan köra igenom bommarna i en nödsituation utan önskar en permanent reservväg, vilket har funnits tidigare. Vi anmodar Vingåkers kommun att uppta diskussion med berörd markägare angående detta. Det är en grundläggande trygghetsfråga.

Övriga utvecklingsområden och önskemål

Hjärtstartare önskas i Viala. Placering kan diskuteras, ett förslag är hembygdsgården.

Grusade promenadvägar invid hembygdsgården och i den närmaste omgivningen i samarbete med vägföreningar.

Lekplats vid badet och/eller på annan plats. Vid badplatsen saknas lekplats för besökande barnfamiljer. Även för bofasta barn saknas lekplats i området. Problemet är placeringen eftersom riksväg 52 utgör, som beskrivits ovan, en betydande trafikfara. Ett initiativ har dock tagits av utvecklingsgruppen, att barn i Viala ska få vara med och designa en lekplats genom att rita teckningar på hur de vill att det ska se ut. Eventuellt kommer även bidrag från Leader Sörmland att kunna möjliggöra anordnandet av en lekplats i Viala.